

ВАЊА БУЛИЋ

ЈОВАНОВО ЗАВЕШТАЊЕ

Посебно, допунљено издање

Laguna

Copyright © 2013, Вања Булић
Copyright © овог издања 2013, ЛАГУНА

На предњем форзецу „Петроградски лист“, на задњем Крст Светог Атанасија на врху Атоса. Фотокопије страница из *Мирослављевој јеванђеља* објављују се захваљујући љубазности Народног музеја Србије. Фотографије са Свете Горе и Хиландара љубазнишћу Горана Вукчевића. Остале илустрације у Додатку објављују се из приватне архиве аутора.



Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

САДРЖАЈ

ЈОВАНОВО ЗАВЕШТАЊЕ	7
<i>Додаџак</i>	315
Путоказ за читање романа <i>Јованово завештање</i> ..	317
1. Мирослављево јеванђеље	319
2. Петроградски лист	334
3. Пут славе	344
4. Благо темплара	353
<i>Изјаве захвалности</i>	365
<i>О аутору</i>	367

Каг засїи шајна, пробуди се завера.

Прво поглавље

ЖЕНА

Доктор Трофимов, специјалиста судске медицине, подиже руку убијеног човека и у пределу пазушне јаме угледа одрану кожу. Рана је имала боју труле вишње и облик правоугаоника, дугог четири и широког два сантиметра; злокобно је зјапила као рака на сиротињском гробљу. Доктор алкохолом натопи парче вате и обриса остатке сасушене крви што се нахватала по ободу ране. Знатижељно се загледа у парче непознатог цртежа које се указало испод угрушане крви.

– Брисање тетоваже. Траг убице... – изговори тихо криминалистичку дијагнозу, иако то није био део његовог посла.

Леш је два сата раније допремљен под јаком пратњом санктпетербуршке полиције, а учинило му се да је у друштву двојице инспектора видео и генерала Владимировича, честог госта у телевизијским емисијама посвећеним међународном криминалу. Најавили су и посету српског конзула, уз савет да нико од особља не даје никакву информацију без генераловог одобрења.

Доктор развуче кожу изнад ране, да тако увећа цртеж. Јасно се видео остатак тетоваже: коса сплетена у таласасту фризуру, слепоочница и једно око. Доминирала је боја злата.

– Зашто би заљубљен човек тетовирао лик своје драгане на скривеном месту? – мрмљао је патолог, пошто је пустио кожу да се врати у првобитни положај и умањи цртеж, па му се у том изнуђеном кретању учини као да је нека непозната рука покренула прамен косе.

И широм отворено око непознате жене нагло се смањило.

– Браголанка – настави с опсервацијама, скривајући нелагоду коју није успевао да потисне иако већ петнаест година по осам часова дневно проводи у овој суморној просторији.

Узе лупу и настави пажљиво да загледа сваки део наог тела. Свој посао је сматрао уметношћу, коју је надграђивао радећи уз помоћ скалпела на беживотном људском телу. Али копкала га је слика скривена у пазушној јами, па поново помери рамени део леве руке мртвог човека.

– Можда је то била тајна љубав? – процеди кроз зубе, а преко његовог лица прелете благ осмех, неспојив с изгледом просторије у чијем је средишњем делу, на покретном металном столу, почивао леш.

Помно се загледа у једва приметну рану у пределу врата: убица је прецизним убодом оштрог предмета, највероватније шприца, убризгао отров. У лабораторији су сигурно већ открили о ком је отрову реч. Али доктора

Трофимова је очигледно, на неки необјашњив начин, привлачио део слике у пазушној јами.

– Жена! – повиси глас после краћег ћутања, дајући значај симболу порока, непослушности и греха.

Сматрао је, ипак, да су појму „жена“ ближе речи „чистота“, „искреност“ или „вечна љубав“, а човек који лежи на металном столу умро је због једне такве жене – у то је био убеђен! Из размишљања га тргну бат корака у ходнику. Врата се нагло, без претходног куцања, отворише. Уђоше генерал и непознати човек. Незнанац, с видном дозом мучнине у стомаку, изазване мирисом и изгледом просектуре, приђе металном столу.

– Српски конзул у Санкт Петербургу господин Милош Јовић – рече генерал, и доктор Трофимов климну главом.

То што је генерал прво поменуо занимање, па тек потом конзулово име, доказ је да су дипломате у страниој земљи само функција, пролазна непогода с којом се мора сарађивати. Конзул је ћутао. Прижељкивао је да што пре изађе на свеж ваздух и прочисти плућа.

– Већ сам вам рекао да у Србији није издат пасош на име Зоран Седлар. Ја заиста не знам ко је овај човек – рече најзад.

– Полиција га је пронашла испод једног од мостова на Неви. Био је го до појаса, а у унутрашњем џепу његовог сакоа пронашли смо пасош с именом Зоран Седлар. Пасош је издат у Београду. Убица је Зорана, или како се већ звао овај човек, пошто га је убио, скинуо до појаса. Мислим... можда је нешто био наумио, али га је неко прекинуо.

– Колико видим, на лешу нема трагова борбе. То значи да су се убица и убијени познавали – настави конзул генералову реченицу.

– Потом следи изненадни убод иглом у врат. Али, зашто је Зоран, мислим, убијени, го до појаса? Нису били љубавници... мислим, засад ниједан траг на то не упућује – у једном даху рече генерал показујући руком угао под којим је убица зарио иглу у врат убијеног.

Доктор Трофимов се благо накашља у намери да нешто каже, али га генерал пресече погледом хладним као Нева у децембру.

– Убица је могао да баци пасош у реку, али је очигледно желео да нас убеди како је убијени човек извесни Зоран Седлар – процеди кроз зубе конзул, као да се преслишава.

– Слажем се – прозбори генерал. – Мислим... овај човек није скитница и убеђен сам да није убијен из користољубља. У новчанику има неколико крупних новчаница.

– Извините... Да ли могу нешто да вам покажем? – огласи се доктор Трофимов узбуђено и, не сачекавши одобрење, подиже руку убијеног човека.

Конзул и генерал, као на некој изложби, загледаше се у остатак цртежа на кожи, у пределу пазушне јаме. Генерал извади наочаре из футроле, па их употреби као лупу не стављајући их на главу. Дисао је узбуђено.

– „Петроградски лист“! – рече, не успевши да пригуши узбуђење.

Српски конзул у Санкт Петербургу знао је много о генералу Ивану Владимировичу, одличном познаваоцу хришћанских реликвија. Пажљиво је посматрао сваки

генералов покрет и израз покушавајући да одгонетне шта заиста мисли. Куртоазне реченице су биле само део предигре, наговештај непредвидивих догађаја.

Пре него што је првим авионом кренуо из Москве, генерал је прелистао службене белешке са запажањима о српском конзулу у Санкт Петербургу. Оно што је о Милошу Јовићу писало на интернету није ни погледао. Сматрао је да се тамо налазе само подметнути подаци чији је задатак да завајају знатижељне. Конзул је дипломирао историју уметности и имао завидну дипломатску каријеру. У Санкт Петербург је послат као познавалац српског историјско-религијског блага расутог по руским библиотекама и музејима.

– „Петроградски лист“ – потврди замишљено Милош Јовић, јер је у делу тетоваже препознао цртеж жене, јахачице на дуговратој звери, једном од бројних стилизованих монограма ћириличног слова В.

Обојица су напамет знали историјат „Петроградског листа“, до пре век и по саставног дела *Мирослављевог јеванђеља*, написаног и осликаног у последњој четвртини дванаестог века. У зиму 1846. године, манастир Хиландар на Светој гори посетила је руска духовна мисија. Пре доласка на Свету гору, Руси су обишли више православних светих места на Синају и у Јерусалиму. На челу мисије био је архимандрит Порфирије Успенски. Неколико година касније, архимандрит Порфирије постао је владика кијевски. Вођа руске духовне мисије ножем је исекао један лист из *Мирослављевог јеванђеља* и потом га тајно изнео из манастира. Да су Руси одмах знали колика је вредност *Јеванђеља*, говори податак да је владика Порфирије исечени лист прво

однео у пребивалиште руских царева, Зимски дворца у Санкт Петербургу, одакле је касније лист пребачен у Императорску јавну библиотеку.

– Украдени лист – настави конзул.

– Колико ја знам, лист су владика поклонили бугарски монаси. Они су тада чинили већину у Хиландару. Игуман манастира, мислим, такође је био Бугарин – рече генерал полушапатом, као да разговара с лешом, а не са српским конзулом.

Причу о поклону упорно понавља руска црква у званичним саопштењима, а то наглашавају и библиотекарима када лист показују знатижељницима. Али, ако је реч о поклону, зашто је онда ножем оштећена целина једне непроцењиво вредне реликвије? Зашто монаси владика нису поклонили комплетно *Јеванђеље*, већ га је он значајно оштетио? Све указује да је владика лист исекао у журби.

– Зар ћете рећи да су и 560 српских рукописа смештених у санктпетербуршкој библиотеци поклон? Међу њима је и *Вуканово јеванђеље*, које је библиотеци предао владика Порфирије као део своје збирке. Зар вам није чудно да један владика има личну збирку украдених српских реликвија?

Узајамна пецкања за тренутак утихнуше јер су обојицу опхрвала иста питања: ко је убијени човек и зашто је убица исекао део коже на коме се налазила тетоважа с ликом жене? У *Мирослављевом јеванђељу*, које је Унеско уврстио у библиотеку *Памћење света* и на листу 120 највреднијих покретних добара у историји људске цивилизације, једини женски лик налази се на украденом листу на коме је утиснут број

166. Пошто је Свету гору прозвала својим вртом, Богородица је на почетку првог миленијума нове ере прогласила абатон, правило на основу којег женска нога не сме да крочи на полуострво Атос. Тешко је претпоставити да је владики сметало што се у српском манастиру налази профил наге жене, па је због тога одлучио да страницу исече и изнесе из манастира.

– Генерале, мораћемо да сарађујемо – рече конзул нимало дипломатски, јер дипломатија не трпи глагол „морати“.

Генерал оћута. Десет дана су његови људи дискретно пратили човека с тајном у пазушној јами. Дошао је из Француске преко Мађарске и није се служио српским језиком. Говорио је француски и руски језик. Сваки дан је одлазио у Руску националну библиотеку, како се данас зове Императорска јавна библиотека. Уредно је плаћао улаз и добијао на увид „Петроградски лист“. Камере нису забележиле ниједан сувишан покрет или нешто што је правилима библиотеке забрањено.

– Ако бисте нам дали отиске прстију убијеног, могли бисмо да пронађемо у полицијској архиви ко је овај човек, под условом да је наш држављанин – поново се огласи конзул и као да пробуди Ивана Владимировича.

– Малопре сте рекли да овај човек није Србин.

– Рекао сам да на име Зорана Седлара није издат пасош у Србији. А обојица знамо да овакав фалсификат може да се направи било где у свету. Дакле, да ли можемо да добијемо отиске прстију? – понови конзул питање.

– То није уобичајено јер се још увек не види било каква повезаност овог злочина са Србијом. Можда на некога сумњате?

Сад конзул оћута и поново се загледа у остатак тетоваже, а доктор Трофимов вештим покретом кажипрста и палца растегну кожу у пазушној јами. Конзулу се учини да му је нацртано око намигнуло, па одскочи и стресе се као после дугог гутљаја вотке.

Друго поглавље

ПЕТАО

Новак Ивановић је жмиркао и кроз полузатворене трепавице буљио у једног од последњих београдских лимених петлова шћућурених на крову комшијске куће. Трошна кућа, грађена средином прошлог века, још увек се опирала солитерима поређаним у низ као упарађени војници. Подсећала га је на Давида који стоји пред Голијатом и пркоси. Лагано кретање петла откри да напољу дува слабашан, топао поветарац, што значи да ће дан опет бити паклено врућ. Када је био у Паризу, одсео је у скромном хотелу с погледом на црквени звоник. На врху звоника, а тако је често у Француској, налазио се метални петао. Зато му се увек чинило да, док сасвим не отвори очи, жмиркајући поздравља и париско јутро.

Још нешто га је терало да сваког јутра прво погледом потражи ћутљивог лименог петла. Веровао је у народно предање да петао симболизује будност, да својим певањем наговештава повратак светлости и притом

тера зло и ноћне утваре. И његов лимени комшија је имао специфичан глас: шкрипао је покретан поветарцем и тако терао сан из Новакове собе. Насмеја се присетивши се једног описа пернатог бунџије: „Петао буди уснуле, отржењује забринуте...” Није завршио мисао јер га је потпуно разбудило модерни петао – мобилни телефон. Отвори очи и махну лименом петлу, који отпоздрави наглим покретом изазваним још једним благим налетом поветарца.

– Да – рече пословно, јер овако рано, у девет сати, новинара може да зове само неко ко има важну информацију.

– Министарство иностраних послова. Будите на вези – зачу увежбан милозвучни глас нечије секретарице.

– Новаче, Митар овде. Скокни до мене. Имам нешто лепо за тебе.

– Чоколаду? – упита и осети сладуњав укус у устима.

– Нешто још слађе. Чекам те.

Певушио је *Angie*, баладу групе *Rolling Stones*, покушавајући гласом и покретима да имитира Мика Џегера. На фрижидеру нађе упутства за тај дан. Сузана их је пажљиво исписала и прикачила уз помоћ магнета. Ту су биле и поруке сина и ћерке, средњошколаца. Син: „Тата, не заборави на родитељски састанак. Немој да иде кева. Она се увек посвађа с разредном.“ Ћерка: „Не заборави шта си обећао!“ Син је био конкретан, а ћерка је увек користила асоцијације. Зато су га такве поруке нервирале! Шта је то обећао? Највероватније – ништа, али је татина мезимица том реченицом подстицала његов осећај одговорности.

– Због нечега ми пребацује – рече наглас и оде да се обрије.

Митар, један од саветника у Министарству, дочека га широко осмехнут. Нису то били само дипломатски манири, већ израз привржености некадашњем колеги: радили су заједно у редакцији *Дуђе*, а онда су Митру понудили да буде „саветник у области информисања“, како је гласила званична формулација. Без претходног околишења својственог дипломатама, он пружи један папир Новаку. Гледао га је знатижељно, очекујући реакцију.

– Па ово је заиста папрено слатко – рече Новак и седе.

Конзул у Санкт Петербургу Милош Јовић послао је информацију о убиству човека с лажним српским пасошем на име Зоран Седлар. Новака је узбудио део у коме конзул описује остатак тетоваже скривене у пазушној јами. То скривено место на телу завереници из редова Гестапоа користили су за тетовирање свастике, кукастог крста, као знака међусобне идентификације и привржености.

– Такозвани „Петроградски лист“, отргнут из *Мирослављевог јеванђеља* – рече тихо.

Када је последњи пут боравао на Хиландару, упорно је постављао питања монасима покушавајући да сазна нешто више о *Мирослављевом јеванђељу*, тачније, о околностима под којима је из манастира изнесен најстарији и најзначајнији српски ћирилични спис. Био је убеђен да монаси имају информације које би оповргле све званичне верзије о томе како је монашко братство, у знак захвалности што је откупио менице манастира, поклонило *Јеванђеље* краљу

Александру Обреновићу. „Откад је *Јеванђеље* било у манастиру?“, питао је. Добијао је увек исти одговор: „Одувек.“ „Зашто је поклоњено Александру Обреновићу?“, питао је прелазећи границу доброг укуса, који подразумева дискрецију. Одговор: „У знак захвалности.“ „Како се догодило да један лист буде украден?“ Одговор: „Божја воља.“ Улазио је у Саборни храм Ваведења Богородице и покушавао да реконструише кретање Порфирија Успенског, али му се све чинило нелогичним, посебно поступак када будући владика кијевски вади нож и, после службе и ишчитавања листа број 166, исеца пергамент и ставља га под мантију. „Да ли ће *Мирослављево јеванђеље* икад бити враћено у Хиландар?“, питао је. Уз благ осмех, монаси су одговарали: „Да, ако то буде божја воља.“

Из размишљања га тргну Митар, који му пружи још један папир, тек пристигао из Чикага. Била је то половина листа А4 формата, без потписа. Српски конзул у Чикагу се потрудио да информација не процури у медије, остављајући Министарству могућност да процени како такву вест пласирати, а да не изазове нежељене последице. Да су питали Новака, он би им одговорио да је скривање информације нежељена последица наслеђена из времена када се чекало да другови одозго одлуче шта и колико народ може да прогута читајући новине.

Новак је ширио очи, а његове усне су се померале као да чита наглас, што је значило да не успева да контролише навалу осећања побуђених нападом адреналина. Тако је увек реаговао када намирише тему, а ова је, уз помоћ две бизарне смрти, повезала Америку

и Русију. Спусти папир на сто, направи два брза круга по канцеларији, затим се врати и узео оба папира.

– Митре, да ово није исти извештај? Индиго? – упита молећивим гласом у нади да је заиста реч о оригиналним информацијама.

– Коинциденција је заиста зачуђујућа – рече Митар искрено.

Српски конзул у Чикагу Средоје Милановић послао је сажет извештај у коме обавештава да је у Чикагу, у једној мрачној улици иза кафане *Шумадија*, убијен шездесетогодишњи емигрант из некадашње Југославије. Као дечак дошао је у обећану земљу с родитељима, политичким противницима тадашњег југословенског режима. Био је истакнути члан српског друштва *Повратак монархије*. После тих података, следи опис с места убиства. Човек је убијен тако што му је убризган отров у врат, лево од Адамове јабучице. Очигледно се није опирао, јер нема трагова борбе. И податак који је изненадио и тамошњу полицију: убијени је био го до појаса, а део коже у пазушној јами био је одран. Прво је скалпелом усечен обод правоугаоника, дугог четири и широког два сантиметра, а затим је тај део коже истргнут. У лабораторији су утврдили да се у крви узетој из ране налази и извесна количина мастила за тетовирање. Наш конзул у Чикагу сматра да непозната тетоважа крије узрок убиства.

– Логично би било закључити како је и на кожи у пазушној јами Србина из Чикага био тетовиран лик жене с „Петроградског листа“ – рече Новак.

– Нисам баш увек склон формалној логици, али сам прво на то помислио – признаде Митар.

Новак је ћутао, а затим је још једном прочитао оба дописа. Нешто је недостајало у причи из Чикага. Нервозно, у мислима, поче да црта лик жене с „Петроградског листа“. Жена је узјахала непознату звер, велику и снажну као коњ. Врат животиње је издужен, дуг колико и жена која га је обујмила ногама. Доњи део тела звери претопио се у склупчану змију.

– Зашто би два човека на два краја света имала на себи тетовиран овај знак? И обрнуто, зашто не би? – прозбори као да се обраћа жени с цртежа.

– Засад не знамо какву је тетоважу имао човек из Чикага. А можда је убица у Санкт Петербургу намерно оставио део цртежа да би нас одвео на погрешан траг?

– Само наглас размишљам... – једва чујно изусти Новак, свестан да је Митров закључак исправан.

Он настави у себи да доцртава детаље, а Митар се загонетно насмеја. Новак није ухватио тај пријатељев гест, па из њега, као дуго потискивана мука, излете реченица:

– Ту мени нешто недостаје!

– Опusti се, само сам проверавао твоју логику... – не издржа Митар и пружи му другу половину папира на коме је био завршетак извештаја из Чикага.

На папиру, уз име конзула Средоја Милановића на крају текста, налазила се само једна реченица.

– Име и презиме убијеног човека је Зоран Седлар.